

Posudek práce Václava Hozmana: Čím začínají romány

Doc. PhDr. Tomáš Kubíček, PhD.

Práce Václava Hozmana *Čím začínají romány* je prací přemýšlivou a trpělivou. Už z její stylové roviny je zřetelné, že text nechce předstírat vědeckou studii s její těžkopádnou rétorikou, ale spoléhá se na blízkost pohledu, modeluje si svého čtenáře s obezřetností a formálně (tedy na formální rovině) mu maximálně ulehčuje kontakt se sdělovaným obsahem. Což ale nezpůsobuje zjednodušení sdělení, jeho simplifikaci, ale pouze či především jeho zpřístupnění. Analytická roviny textu pak dokládá autorovu pečlivou práci, jeho připravenost a v neposlední řadě je i dokladem jakéhosi osobního zaujetí, které textem zřetelně prorůstá a činí i z jeho četby nevšední zážitek. Oceňuji tedy, že se tu nespěchá, že se tu pracuje jak s popisem, výkladem, analýzou, tak i s argumentem. Netvrdí se tu, ale dokládá – analýza i závěr vždy zůstane v dosahu věcnosti. Autor se nenechá unést k opájení se slovy, tedy k nejčastějšímu hříchu bakalářských prací.

Už úvodní část, která nás uvádí do problému incipitu v horizontu shledávání pojmových nástrojů pro analýzu, definičního vymezení předmětu bádání i uvědomování si jeho vývojové proměny, je dokladem široce založeného studia sekundární, ale i primární literatury - a tedy dobře promyšlené heuristické fáze a báze projektu. Oceňuji výběr typologie incipitu, tedy volbu pojmového instrumentáře Daniely Hodrové.

K diskusním výhradám by mohlo patřit: Nezdá se mi šťastné používat jako nástroj pro rozpoznání konce incipitu tak abstraktní pojem jako je konec dosahu reálného světa: „Záleží na tom, určit, kde končí hraniční prostor mezi světem reality a fiktivním světem textu a kde už čtenář stojí pevně na „území“ textového světa. Konec incipitu je pak v tom místě, kde je již čtenář plně ponořen do fiktivního světa textu“ To by znamenalo, že hranice incipitu se individualizuje a je vydána všanc čtenářově rozhodnutí, jež by bylo v takovém případě vždy subjektivní a tato důležitá textová hranice by byla tedy objektivně nevymezitelná. Mnohem vhodnější nástroje tu může poskytnou stylová či kompoziční rovina textu, sémantická jednota promluvy, použité výrazové prostředky ad.

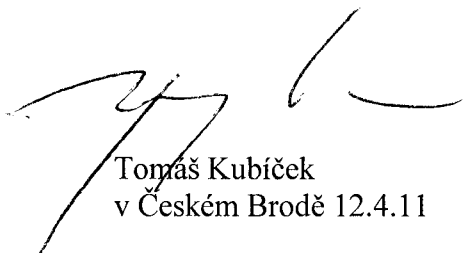
Některá stylistické nepřesnosti jsou trošku úsměvné „Přirozený začátek podle této teorie vypravoval od začátku“ (s. 11)

Oponoval či opatrně bych zvažoval případ označení incipitu Jiráskova *Temna* jako narativního. Jemu dominantní popisnost spíše napovídá scénickou povahu, což ukazuje v žánrových souvislostech na klasickou podobu Jiráskova vyprávění. Narativní, tedy maximálně dějový začátek, by spíše počítal s větší akcí, se zdůrazněním přítomného času vyprávění, s autentičností a měl by za následek i nesamozřejmost kontaktu mezi čtenářem a textem (typickým příkladem může být např. Ekovo *Foucaultovo kyvadlo*, Kunderova *Nevědomost*).

Příklad incipitu Vančurova románu *Markéta Lazarová* zdá se zřetelně ukazovat úskalí každé typologie, která (aby vůbec mohla být typologií) pracující s čistými typy a zamlčuje hraniční případy, které mohou zkomplikovat její přehlednost. Jde sice zřetelně (a v tom je autor práv) o začátek metatextový, ale právě důraz na vypravěčovo gesto, na jeho dominantní ovládnutí prostoru vyprávění, způsobuje, že akt vyprávění se stává dějem, je dynamický, přeorientovává pozornost čtenáře z vyprávěné příběhu na vyprávění samo a začátek románu by se pod tímto úhlem pohledu mohl jevit i jako narativní. A nejenom to, ostatně sám autor práce uvažuje v tomto případě i o scénickém začátku, čemuž by odpovídala obsahová rovina - ovšem ta je právě zcizována nálehavým gestem vyprávění, autoritativním vstupem vypravěče před scénu. Ukazuje se nemožnost jasného přiřazení Vančurova incipitu k jednomu typu – čímž se ale ovšem zase ukazuje základní sémantická vlastnost Vančurova text, který právě porušuje

rámce očekávání spojené s aktivitou či povahou výrazových prostředků, které u něj získávají často kontrastní význam a určení. Ostatně velmi zřetelně si této nepřesnosti typologie povšiml sám autor práce v případě románu Bohumila Hrabala *Obsluhoval jsem anglického krále*, kde konstatuje (právě v důsledku zesílené aktivity vypravěče) možnost přiřadit tento incipit k více typům Hodrové typologie. Což samozřejmě nezpochybňuje platnost typologie, ale mělo by nás pouze činit obezřetnými. (Ostatně dá se říci, že právě v těchto okamžicích se dokonce význam typologie umocňuje, poukazuje-li na nejednoznačnost.) A v tomto duchu bychom měli i číst závěrečná slova práce, že právě zvolená typologie byla pro práci vyhovující: vyhovující i díky produktivní nepřesnosti, neboť přesnost typologie, zdá se, musí být vždy vykoupena její nepřesností ve vztahu k onomu podivnému předmětu našeho bádání, jimž je jedinečné literární dílo.

Za jednu z nejpřesvědčivějších částí považuji osobně analýzu incipitu *Zbabělců Josefa Škvoreckého* - především v důsledku autorova přesvědčivého rozboru stylových prostředků, rozboru jazykového založení promluv a jejich funkce. A poslední slovo předchozí věty představuje i klíčový důvod, proč doporučuji práci k obhajobě; a proč jsem ostatně o úspěšnosti její obhajoby přesvědčen. Autor se nikdy nenechá strhnout analyzovaným materiálem od svého základního tématu, jimž se stává funkce incipitu ve vztahu k celku románu, a činí to navíc tak, že důkladným rozbořem zkoumá funkci každého jednotlivého elementu v rámci incipitu a neúhybný funkční (a tedy v důsledku sémiotický, neboť plně text respektující) přístup (s výjimkou dle mého nešťastně definované hranice incipitu), je tak základní devizou jeho práce.

Tomáš Kubiček
v Českém Brodě 12.4.11